

SURSA SPIRITUALĂ A AUTORITĂȚII

Corina Pantelimon Bistriceanu¹⁶⁶

ABSTRACT

Formula primă a autorității este extrasă din relația dintre creator și creație. În plan religios, ea îl leagă pe om de Dumnezeu; în plan familial, pe copil de tată; în plan politic, pe om, localnic al satului, cetății sau țării de strămoș, rege, conducător. Aceste formule ale creației s-au reprodus și în alte instituții sociale: preotul este tatăl religios al parohiei, magisterul-profesor este autoritate în ochii discipolului, vraciul-vindecător domină în relația cu pacientul. Articolul de față explorează argumentele teoretice din domeniile lingvisticii, sociologiei și antropologiei pentru a demonstra natura spirituală a ideii de autoritate și modul în care ea se poate verifica și valorifica până în modernitate. Ca reprezentare a divinității în societate, ca refacere a scenariului întemeietor al lumii ori ca garanție de continuitate între cei vii, strămoși și succesori, între oameni și Dumnezeu, autoritatea reface ideea superiorității absolute, indubitabile. Numai economia modernă, însoțită cu individualismul liberal, respinge, odată cu ideea de superioritate imposibil de echivalat, autoritatea spirituală și o instaurează pe cea rațională. Criza de autoritate din societatea postmodernă, tensionată de modernitate, birocrăție și raționalitate economică, poate fi rezolvată numai refăcând legăturile spirituale dintre anumite tipuri (non-economice) ale autorității și sursele divine ale legitimității.

Cuvinte-cheie: autoritate tradițională, spiritualitate, patriarhat, tradiție, modernitate, autoritate rațională.

1. EMILE BENVENISTE ȘI INVESTITURA DE PĂRINTE LA INDO-EUROPENI

¹⁶⁶ Centrul European de Studii în Probleme Etnice (CESPE), Doctor în Sociologie, Universitatea Spiru Haret, București, Romania, adresă de e-mail: corinabistriceanu@yahoo.com.

Cultura familială europeană și matricea stilistică (în termenii lui Blaga¹⁶⁷) pe care ea a imprimat-o adânc în structura civilizațiilor europene se alimentează din două surse primare: cultul și ordinea socială matriarhale (autohtone, puternice mai cu seamă în civilizațiile agrare sedentare ale vechii Europe¹⁶⁸) și valorile culturilor indo-europene, patriarhale. Autoritatea matriarhală era, precum legea matriarhală, una a divinităților primordiale, ale zeitelor pământ. Nu puterea fizică, îndrăzneala sau capacitatea militară erau baza și motivul autorității mamei. Julius Evola¹⁶⁹ (1998) reia și valorifică doctrina vârstelor lumii; în interpretarea sa, după vârsta de aur, a zeilor care au creat și populat lumea, s-a deschis epoca vârstei de argint, Civilizația Mamei. Focarul acestei civilizații este recunoașterea mitică și metafizică a conceptului de femeie, „ca principiu și substanță a generării”:

„o zeiță exprimă realitatea supremă și fiecare ființă concepută drept fiu apare față de această zeiță drept ceva lipsit de viață proprie, ceva caduc, efemer”¹⁷⁰.

Societatea este populată cu fiii femeilor, numite, în alte contexte filosofice, mitologice sau literare, Mume – prototipuri sau matrici ale tuturor lucrurilor, elementele originare ale existenței terestre. În Creta, amintește Evola, pământului natal nu i se spune patrie, ci *metris*, pământul mamei. Émile Benveniste, ilustru lingvist și filolog, remarca faptul că termenii indo-europeni referitori la înrudire se află printre cei mai statornici și mai bine stabiliți în

¹⁶⁷ Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967, p. 105.

¹⁶⁸ Marija Gimbutas, *Civilizație și cultură*, București, Editura Meridiane, 1989.

¹⁶⁹ Julius Evola, *Revoltă împotriva lumii moderne*, București, Editura Antet, 1998, p. 186.

¹⁷⁰ *Ibidem*.

cadrul limbilor vechi, de vreme ce sunt reprezentați în mai toate limbile. În limbile indo-europene s-a păstrat perechea conceptelor *mater* – mamă mitică și autoritate social-familială – și *anna* – mamă care naște și îngrijește, mama iubitoare. Ca *mater*, mama are rol cardinal în familie, ea este întemeietoare, definind relația de filiație sau de frăție: în greacă, frații erau numiți *adelphós* sau *homogástérios* – co-uterini, cei proveniți din aceeași mamă, aparținători de aceeași filiație, supuși aceleiași autorități¹⁷¹. Concepția maternității ca formă de autoritate spirituală care întemeiază familia, societatea și alocă statutele a fost teoretizată în antropologie de Johann Bachofen (1861), considerat însă adesea, de exegeții săi, mai degrabă un romantic decât un clasic al literaturii antropologice; metoda sa – analiza mitului – duce la formularea teoriilor privind adevărul spiritual, cu prețul ignorării adevărului factual¹⁷². Mai recent, Ernst Bergmann, citat de Traian Brăileanu¹⁷³, cerea în 1932 revenirea societății germane la autoritatea matriarhală ca bază naturală, primordială a societății:

„Un popor bogat în femei nemame (unmütterlich), în fete bătrâne, prostituate, androgine savante e copt (...) pentru pieire. Numai acel popor va trăi în secolele viitoare în care mama este regina încoronată sau neîncoronată”¹⁷⁴.

Ceea ce subliniază Bergmann este prețul mare pe care renunțarea la autoritatea de tip feminin, care celebra cultul și puterea

¹⁷¹ Émile Benveniste, *Vocabularul instituțiilor indo-europene*, București, Editura Paideia, 2020, pp. 179-185.

¹⁷² George W. Stocking, “Myth, Religion, and Mother Right: Selected Writings of J. J. Bachofen” [„Mit, religie și dreptul matern: Scrieri selectate de J. J. Bachofen”], în *American Anthropologist*, Vol. 70, Nr. 6/1968, pp. 1188-1190.

¹⁷³ Traian Brăileanu, *Teoria comunității omenesti*, București, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, 1941, p. 128.

¹⁷⁴ *Ibidem*.

spirituală a femeii, îl are și se manifestă în degradarea demografică, biologică, morală a populațiilor moderne.

Patriarhatul a adus un alt cult, o altă sursă spirituală de autoritate. Nu mama, ci tatăl era considerat întemeietorul familiei și comunității; nu nașterea, ci cucerirea era puterea venerată. Structura rudeniei este fixată de un străbun în jurul căruia se grupează toți coborâtorii săi de sex bărbătesc, cu familiile lor restrânse. În general, termenii indoeuropeni care descriu relațiile de rudenie se referă mai ales la bărbat. Cel mai important termen este cel de *tată* – *pater* (skr. *pitar*, gr. *pater*, got. *fadar*), a cărui utilizare dominantă era aceea mitologică. Jupiter, conducătorul marelui panteon grec, este un nume provenit dintr-o designanță familială, anume *Dys Pater* sau *Zeus Pater*. Acest termen nu se referea în primul rând la descendența fizică, biologică, ci are sens cultural, social, mitologic. De la sensul de „întemeietor, civilizator” al lui *pater* a plecat familia termenilor *patrius* (formă adjectivală care se referă la ceea ce ține de lumea tatălui) și *patria* (loc strămoșesc, patrie), care desemnează spațiul cultural și social, aflat sub jurisdicția tatălui (nu au existat derivați asemănători de la *mater*). Pentru a desemna sensul familial al filiației exista termenul *atta* (gr. *atta*, got. *atta*, v. sl. *otici*), formă care a dat în limbile vedică, greacă, latină și română cuvântul *tata* ca formulă de adresare copilărească, afectuoasă. Sensul acestui termen era de „tată care hrănește, care crește” copilul. Societățile care nu au cunoscut sensul termenului *pater* nu au avut niciodată o mitologie dominată de un zeu tată (ex: dificultatea melanezienilor în a asimila creștinismul, de a concepe divinitatea ca pe un Zeu-Tată), nu au cunoscut niciodată organizarea de tip patriarhal¹⁷⁵.

Autoritatea era puterea creatoare a tatălui mitic, continuator al cultului și întemeietor al neamului; ca prim inițiat în cultul zeului

¹⁷⁵ Émile Benveniste, *op. cit.*, pp. 173-178.

suprem, el refăcea sau sprijinea efortul creator al acestuia. În lipsa acestei puteri a lui, manifestată ca autoritate, lumea se afla în pericol de dispariție sau haos.

2. ABSOLUTISM PATRIARHAL

În lumea antică, familia se compunea din unul sau mai multe nuclee care includeau, tați, mame, copii și sclavi. Autoritatea îi revenea primului tată sau celui mai bătrân dintre bărbi. Totuși, el era numai reprezentantul, „delegatul”, purtătorul unei puteri care îi era conferită de dincolo de sine, de dincolo de existența sa lumească limitată. Puterea pe care o avea asupra celorlalți (de viață și de moarte) avea conotație sacră și nu se justifica prin meritele sau calitățile sale personale. Adevărata sursă a autorității sale era zeul suveran al religiei casnice, pe care grecii îl invocau prin vatra sfântă (*estia despoina*), iar romanii prin *Lar familiae pater* (Larul, tatăl familiei). Acesta era, de cele mai multe ori, un strămoș mitic, întemeietorul în plan sacru al neamului respectiv, un zeu, un semizeu sau un erou divinizat. Înainte de a fi conducătorul neamului de aici, patriarhul era succesorul strămoșilor mitici și viitor strămoș. El trebuia să slujească și să vegheze ca cei de aici să nu coboare sub demnitatea antecesorilor și să nu trădeze misiunea încredințată de aceștia. El răspundea de slujirea religiei casnice, a focului sacru, era pontiful religiei neamului. În calitate de *patriarh* („cel mai bătrân tată”), el reunește rolurile de magistrat suprem, conducător militar, rege și preot. Fustel de Coulanges descrie astfel exercitarea acestei din urmă funcții a patriarhului, pe care el o vede ca cea mai importantă în cadrul familiei antice:

„În toate ceremoniile religioase el este cel ce îndeplinește cea mai înaltă funcție; taie animalul pentru sacrificiu; gura sa rostește formula de rugă ce trebuie să atragă asupra sa și asupra alor săi protecția zeilor. Familia și cultul continuă prin el; el reprezintă

prin sine însuși întregul șir al descendenților. Cultul casnic se bazează pe el; aproape c-ar putea spune precum hindusul: Eu sunt Zeul. Când va veni moartea, el va fi o ființă divină pe care urmașii o vor invoca”¹⁷⁶.

Și în China, pietatea filială a constituit temeiul moralei domestice și civice. Conform opiniei lui Marcel Granet¹⁷⁷, în societatea chineză, respectul autorității paterne reprezintă cea mai importantă obligație socială. Autoritatea spirituală, funcția sacerdotală a șefului unui grup de cult sau calitatea seniorială a tatălui se transmite întâiului născut, fără a fi împărțită cu nimeni altcineva, la fel ca în familiile antichității europene.

Autoritatea este instituită religios, prin cultul grupului de rudenie, nu pur familial:

„Ierarhia care caracterizează familia nobiliară are drept principiu stabilirea cultului strămoșilor și nu o autoritate naturală, rezultând din faptul paternității”¹⁷⁸.

Autoritatea paternă se baza, așadar, pe sacralitatea pe care tatăl, viitor strămoș, o va primi după moarte dar pe care o anticipează din timpul vieții. Conform modelului gândirii religioase chineze, el este *cerul*, principiul suveranității absolute, și are dreptul de a comanda fiilor săi așa precum *yang* îi comandă lui *yin*. Șeful de cult sau patriarhul, în calitatea sa de preot familial, are o serie de obligații din care își extrage superioritate și care derivă din conformarea sa totală la prevederile ritualice: curățenia, garantată de noblețea purtării și cunoașterea ritualurilor, a tehnicilor și limbajului ceremonial, sinceritatea, disciplina. Obligația sa principală de conducător al unui grup religios (cultural) este de a

¹⁷⁶ Fustel de Coulanges, *Cetatea antică*, București, Editura Meridiane, 1984, p. 126.

¹⁷⁷ Marcel Granet, *Civilizația chineză*, București, Editura Nemira, 2000.

¹⁷⁸ *Ibidem*, p. 311.

săvârși sacrificiile pentru onorarea strămoșilor. Autoritatea unui patriarh, a unui șef de cult este dată de numărul de strămoși pentru care poate sacrifica: cu cât sunt mai mulți, cu atât prestigiul său, ca succesor al lor, este mai mare.

Ritualurile care reglementează minuțios relația paternă par să întemeieze o relație mai asemănătoare cu ceea ce cunoaștem despre instituția vasalității decât cu ideea de filiație. Paternitatea simplă, lipsită de ceremoniile adoptării publice a fiului (prezente și în familiile antice europene, și în cele chineze), nu este, prin ea însăși, generatoare de vreo legătură diferită de cea care îl leagă pe tată de oricare din descendenții spițelor grupului de rudenie din care face parte. Ceremoniile de întâlnire între tată și fiu se supun caracterului ritualic al relației, definit de Granet ca „înrudire artificială”. O parte a ritualului de recunoaștere a fiului era „**oferirea sufletului**”, și ținea de logica războinică a timpului: pentru a putea oferi un nume copilului său, tatăl trebuia să ucidă un dușman, al cărui cap îl îngropa sub ușă. Numele victimei (și sufletul, vloga acesteia) trecea la noul născut care, odată ce a primit acest dar din partea tatălui, îi aparținea în calitate de fiu; din acel moment, drepturile materne rămâneau în umbra celor paterne: dacă mamei i se datora materia, tatăl era cel care o însuflețise¹⁷⁹.

Cea mai importantă educație pentru tineri era omagierea părinților și pregătirea lor pentru moarte. Moartea tatălui trebuia pregătită de la împlinirea vârstei de 70 de ani, vârsta retragerii din activitatea publică. Urma un „stagiu” de pregătire în vederea morții, care trebuia să dureze cât mai mult (perioada optimă era estimată la 30 de ani). Această pregătire era extrem de importantă pentru cel care avea să devină un strămoș venerat, centrul cultului familiei sale. Integrarea în familia de dincolo, în grupul strămoșilor se făcea,

¹⁷⁹ *Ibidem*, p. 315.

întotdeauna, sub protecția bunicului defunctului și nu avea loc decât după consumarea, de asemenea, a unui „stagiul de acomodare” (de purificare), corespunzător perioadei de doliu care trebuia respectată de descendenții rămași în viață. Structura de autoritate a familiei, relațiile ierarhice se perpetuează și după moarte: acela care, în timpul vieții, a ocupat un loc subordonat în grupul familial, rămâne subordonat și pe timpul carierei sale ancestrale. Între cele două ramuri ale familiei (familia de aici și cea de dincolo de moarte) nu există separație, ci continuitate: între vii și morți are loc un schimb permanent de servicii, intermediat de conducătorii celor două grupuri¹⁸⁰.

3. VASALITATEA – INFERIORITATEA LIPSITĂ DE RESENTIMENT

Marc Bloch scrie, în cunoscutul său studiu despre societatea feudală¹⁸¹, cum în Evul Mediu, ierarhia dezvoltată pe suportul material al fiefului și al obligațiilor instituite de acesta este **vasalitatea**. Ritualul omagiului vasalic își are cea mai veche formă în așezarea mâinilor împreunate ale vasalului în cele ale seniorului; din secolul al X-lea, gestul a fost însoțit de sărutul pe gură. Numele acestui act ritualic – *hommage-homme* – denumește, literal, faptul de „a fi omul cuiva”, o legătură similară celei familiale, rudeniei sociale sau spirituale.

Obligațiile celui care se încredința (se *commendait*) unui protector erau denumite „serviciu” (*servitium* - din lat. *servio*, „a fi

¹⁸⁰ *Ibidem*, pp. 312-333.

¹⁸¹ Marc Bloch, *Societatea feudală*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996.

sclav”)¹⁸². În timpul dinastiei merovingiene, libertate însemna, mai presus de orice, a aparține, în calitate de membru direct, poporului condus de suveranii merovingieni, *populus Francorum*; sinonimia franc-liber avea să dureze. Deși, asemenea căsătoriei, vasalitatea lua sfârșit, în mod formal, odată cu cele două vieți pe care le unea, în practică ea a devenit ereditară. Ea ajunge să devină apanajul unei pătri privilegiate:

„Vasalitatea era forma de dependență proprie claselor superioare, pe care le distingeau înainte de toate vocația războinică și cea de comandă”¹⁸³.

Este forma de înrudire socială care succede clientelei romane, supusă însă rațiunilor unei societăți războinice, dominată de ambiții politice; se bazează pe ierahia ordonată conform criteriului autorității și protecției patriarhal-senioriale.

„Ca odinioară la Roma, tânărul de familie bună care dorea să-și facă un loc în lume se încredința unei persoane de rang înalt, dacă nu cumva viitorul său fusese deja asigurat în acest mod, încă din copilărie, de către un tată prevăzător”¹⁸⁴, spune Marc Bloch.

Forma specifică a vasalității, caracteristică societății feudale, este reprezentată de „războinicii de casă”; prima formă a acestei instituții este descrisă însă din secolul I de către Tacitus, care o remarcă în rândul populațiilor germanice. Succesiunea terminologică vasal-valet-băiat tânăr-puer-sclav domestic dă seama mai bine despre evoluția acestui tip de relație asimilabilă celei de paternitate.

¹⁸² În timpul dinastiei merovingiene, libertate însemna, mai presus de orice, a aparține, în calitate de membru direct, poporului condus de suveranii merovingieni, *populus Francorum*; sinonimia franc-liber avea să dureze.

¹⁸³ *Ibidem*, p. 163.

¹⁸⁴ *Ibidem*, p. 166.

Autoritatea seniorială sau regală în societățile premoderne derivă din modelul autoritar patriarhalist. Ea este de natură religioasă, culturală și familială, în egală măsură. Conform lui Frédéric Le Play¹⁸⁵, autoritatea paternă este cea mai necesară și mai legitimă formă de putere socială. Fără a fi o instituție socială în adevăratul sens al cuvântului, ea emană din însăși natura omului, a bărbatului, femeii sau copilului. Ca atare, constituie fundamentul și principiul familiei.

În cazul societăților mai puțin întinse, cu o populație puțin numeroasă, organizarea familială și autoritatea patriarhală sunt suficiente pentru asigurarea stabilității sociale. În societățile foarte dezvoltate material și ca dimensiuni ale populației – cum sunt societățile moderne –, aceste două repere au fost substituite cu structuri complexe ale autorității sociale legitimate formal sau rațional. În orice caz, nici o societate nu a putut omite sau ignora această etapă familial-patriarhală de organizare și exercitare autoritară fără a viola legile cele mai evidente ale naturii fizice și ale ordinii morale umane. Legile civile imediat următoare vechilor cutume patriarhale, impunând copiilor respectul și supunerea față de părinți se autosusțin în măsura în care nu fac altceva decât să susțină autoritatea paternă naturală. Pentru ca aceasta din urmă să-și păstreze forța, este suficient ca autoritatea legală (legea civilă) să nu i se opună formal.

Conform aceluiași autor citat mai sus, tatăl are, în fața familiei mai restrânse sau mai extinse pe care o conduce, misiunea de a continua opera principală de creație, reproducând singurul model uman care are sentimente morale și care se poate ridica până la cunoașterea lui Dumnezeu. El este investit, din această cauză, cu cea mai înaltă funcție socială, superioară, susține Le Play, chiar și

¹⁸⁵ Louis Baudin, *Frédéric Le Play: Textes choisis*, Paris, Librairie Dalloz, 1947.

celeia a suveranului, al cărui rol e de a conduce o societate pe care nu a creat-o. Autoritatea asociată acestei funcții derivă din acest statut natural și din principala sa funcție, care e aceea a asigurării existenței femeilor și copiilor nu atât material, cât într-o ordine instituită public și consacrată religios.

Date fiind responsabilitățile tatălui, este necesar ca legea sau moravurile să-i garanteze puteri la nivelul acestora. Era nevoie, în primul rând, să poată dispune liber de posesiunile care asigurau subzistența, iar în al doilea rând, ca dreptul de moștenire să nu confere satisfacția avantajelor sociale descendenților care nu și-au îndeplinit îndatoririle față de părinți și nu și-au dovedit devotamentul față de neam. Societățile în care autoritatea patriarhală și-a păstrat trăsăturile distinctive sunt cele tradiționaliste. Ne referim la societățile medievale, dar și la comunitățile rurale sau la anumite societăți cu puternic caracter conservator, cum ar fi cea engleză. Se admite în mod general - iar Le Play subliniază – că în Anglia familia constituie adevărata unitate socială și fundamentul oricărei formule naționale sau politice. (*Home-ul englezesc înseamnă în același timp și casă și patrie.*) De asemenea, a refuza, în Anglia, tatălui exercițiul unei autorități ferme este totuna cu a refuza suveranului dreptul de a dispune de forța publică. Libertatea civilă se dezvoltă aici dimpreună cu autoritatea paternă și, pentru a păstra deschise aceste două căi, englezii fac apel la religie, la lege și la opinia publică. În Franța, dimpotrivă, după cum demonstrează Le Play, autoritatea paternă nu găsește sprijin nici în religia combătută constant odată cu sfârșitul secolului al XVII-lea, nici în legea civilă care, după 1793 retrage încrederea investită în decurs de secole în conducătorul familiei și nici în opinia publică. Vârsta înaintată și înțelepciunea tatălui de familie, care nu își mai poate ține fiii alături pentru a le transmite experiența sa, sunt ignorate prin retragerea sa prematură din activitatea publică sau productivă. Revoluția franceză a avut

drept consecințe dezastruoase la nivelul familiei prăbușirea comunității paterne, ruperea legăturii între familie și tradiție și afirmarea ideologiilor individualiste.

4. AUTORITATEA AUTORITĂȚILOR: RAȚIONALĂ ȘI MINCINOASĂ

În sensul în care și Frederic Le Play descriesese originea și natura autorității, aceasta este sinonimă cu demnitatea: nu înseamnă puterea de a dispune de ceva, ci „acea forță exterioară exercitată cu scopul de a face bine celui inferior”, o definește Ferdinand Tönnies¹⁸⁶. Autoritatea tatălui conține tripla natură și este sursa autorității întâlnită în contexte sociale din afara familiei: 1) este o autoritate a vârstei (a bătrânilor), care face posibilă judecata, experiența echității; 2) este o autoritate a forței (duală), a conducătorilor, care face posibil curajul, puterea în confruntare, decizia, capacitatea de a garanta securitatea în fața pericolelor; 3) este și autoritatea spirituală (sacerdotală), a înțelepciunii. Cea mai importantă manifestare și misiune a autorității este cea spirituală, desigur:

„Autoritatea înțelepciunii se ridică deasupra celorlalte ca autoritate sacerdotală în care se crede că Dumnezeu însuși este prezent printre cei vii”¹⁸⁷.

Părinții devin patriarhi, patriarhii devin strămoși, strămoșii devin zei:

¹⁸⁶ Ferdinand Tönnies, *Comunitate și societate*, Craiova, Editura Beladi, 2016, p. 62.

¹⁸⁷ *Ibidem*, p. 66.

„Ei înșiși sunt, în calitate de părinți și judecători, stăpâni și conducători, educatori și maestri, purtătorii și simbolurile tuturor formelor de autoritate umană”¹⁸⁸.

Odată cu raționalizarea, industrializarea, birocratizarea și modernizarea societăților, vechile forme de autoritate nu își mai au loc. Caracterul noilor grupuri – organizaționale – impune un nou tip de putere, care, în loc să realizeze unitatea și continuitatea comunității în jurul cultului, o rupe și separă interesele, nevoile, oamenii. Un nou tip de autoritate este, de asemenea, proiectat. Birocrația, definită de Max Weber ca o structură rigidă a cărei apariție se leagă de modernitate, instaurează practica dominației de tip rațional-legal, considerată superioară altor tipuri de dominație, cel puțin în ceea ce privește eficacitatea. Caracteristicile birocratiei sunt că a) autoritatea este parte a unei ordini legale, raționale pe care caută să o aplice, b) competențele, drepturile și obligațiile fiecăruia sunt stabilite prin reguli, c) funcțiile sunt ierarhizate, d) calificarea este regula de acces la funcție, e) calificările sunt atestate prin sisteme de pregătire și evaluare, f) funcția de conducere este separată de proprietatea asupra mijloacelor de producție și g) procedura scrisă este preponderentă în desfășurarea acțiunii cotidiane¹⁸⁹.

În cercetări făcute în Europa și Statele Unite¹⁹⁰ s-a constatat că regula birocratică permite controlul de la distanță; reduce relațiile interpersonale, restrânge arbitrariul conducerii și legitimează saționarea, determină un nivel crescut de apatie, permite negocierea ierarhică. Autoritatea rațională, nonspirituală nu este a

¹⁸⁸ *Ibidem*, p. 67.

¹⁸⁹ Erhard Friedberg, „Organizația” [“Organization”] in Raymond Boudon, *Tratat de Sociologie [Treatise of Sociology]*, Bucharest, Humanitas Publishing House, 1997, p. 424.

¹⁹⁰ Alvin Gouldner, 1954, 1955; Michel Crozier, 1961, 1964.

celui care creează, ci a celui care câștigă. Nu mai cere inițiere, ci buna cunoaștere a regulilor jocului în care trebuie angajați toți membrii societății. Nu din dragoste și devotament față de zei, strămoși și urmași conduce, ci din devotamentul pentru regulă și metodă.

Regimurile autorităților raționale sunt sub tensiunea dublă a conformismului față de forme și a fricii de revoltă. Alexis de Tocqueville remarcă avântul societăților democratice anglo-saxone, societăți de oameni liberi care se organizează fără coerciție pentru binele public. Puterea politică preia aici ideea autorității eficiente, care asigură fericirea materială a societății, cerând, pentru aceasta, să fie „unicul agent și singurul arbitru al acestei fericiri”¹⁹¹. O asemenea autoritate supusă bunăstării și ordinii este preocupată să-și scutească cetățenii de orice grijă de a gândi și de orice osteneală a traiului” și, pentru aceasta voința omului va trebui „„muiată, încovoiată și dirijată”; oamenii nu vor fi forțați să acționeze, ci împiedicați să o facă; guvernul nu va distruge, ci va preîntâmpina o existență umană plină. Nu va tiraniza, ci «va moleși, va vlăgui și va prosti un popor»”¹⁹². Profetismul lui Tocqueville se confirmă aproape un secol mai târziu, când pragmatistii de la Cambridge, prin vocea lui John Dewey, spuneau:

„Să se manifeste voința statului în locul voinței individului. Să se creeze o instituție al cărei obiectiv să fie menținerea în atenția poporului a doctrinelor corecte, reiterarea lor perpetuă și inocularea lor în mințile tinerilor, având în același timp puterea de a preîntâmpina propagarea doctrinelor contrare și de a evita predarea, susținerea și chiar exprimarea lor”¹⁹³.

¹⁹¹ Theodore Dalrymple, *Cultura noastră: ce a mai rămas din ea*, București, Editura Contra Mundum, 2020, p. 34.

¹⁹² *Ibidem*, p. 35.

¹⁹³ John Taylor Gatto, *Arme de instrucție în masă*, București, Editura Anacronic, 2018, p. 216.

5. BIBLIOGRAFIE

Baudin Louis, *Frédéric Le Play: Textes choisis*, Paris, Librairie Dalloz, 1947.

Benveniste Émile, *Vocabularul instituțiilor indo-europene*, București, Editura Paideia, 2020.

Blaga Lucian, *Trilogia culturii*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967.

Bloch Marc, *Societatea feudală*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996.

Brăileanu Traian, *Teoria comunității omenești*, București, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, 1941.

Dalrymple Theodore, *Cultura noastră: ce a mai rămas din ea*, București, Editura Contra Mundum, 2020.

de Coulanges Fustel, *Cetatea antică*, București, Editura Meridiane, 1984.

Eliade Mircea, *Sacrul și profanul*, București, Editura Humanitas, 2000.

Evola Julius, *Revoltă împotriva lumii moderne*, București, Editura, 1998.

Friedberg Erhard, „Organizația”, în Boudon Raymond, *Tratat de Sociologie*, București, Editura Humanitas, 1997.

Gatto John Taylor, *Arme de instrucție în masă*, București, Editura Anacronic, 2018.

Gimbutas Marija, *Civilizație și cultură*, București, Editura Meridiane, 1989.

Marcel Granet, *Civilizația chineză*, București, Editura Nemira, 2000.

Stocking, W. George, "Myth, Religion, and Mother Right: Selected Writings of J. J. Bachofen" [„Mit, religie și dreptul matern: Scrieri selectate de J. J. Bachofen”], în *American Anthropologist*, Vol. 70, Nr. 6/1968.

Tönnies Ferdinand, *Comunitate și societate*, Craiova, Editura Beladi, 2016.